

ברית מילה

נתקיימה מצוה זו הלכך צריך לחזור ולהטיף כדי להכניסו בברית. ויש לתרץ בזה מה שהעירו ראשונים (רבנו שמחה, מובא בהגהות מיימוניות פ"ג דמילה; אבודרהם) על מה שמברכים שתי ברכות בשעת המילה, ובעלמא לא מצינו שתי ברכות על מצוה אחת. אך להאמור שני ענינים המה; ברכת 'להכניסו בבריתו' על הכניסה בברית וברכת 'על המילה' על מילת הערלה.

ועוד יש ליישב בזה דברי הרמב"ם, הדנה פסק (מילה א,ז) שהטפת דם ברית היא ביום השמיני, ומאידך פסק (שם הי"א) שאינה דוחה את השבת. וכבר עמד בקהלות יעקב (בשבת סי' מח) הלא ילפינו מ'וביום השמיני' - ואפילו בשבת, א"כ כל דמצוותו בשמיני בדין הוא שידחה שבת, וכדמוכח מסוגית הגמרא בשבת (קלה).¹

ויש לומר עפ"י הנ"ל בהקדם דברי הגר"ח בספרו (הלכות מילה) שביאר דעת הרמב"ם (הי"א) דיוצא דופן מילתו בשמיני אבל אינה דוחה שבת כדילפינו מסמיכות המקראות דכל שאמו אינה טמאה לידה אינו דוחה שבת. והשיג הראב"ד שאינו יודע חילוק זה, דמחד נימול בשמיני ומאידך אינו דוחה שבת. ופירש הגר"ח דדין מילה בשמיני נאמרה לאברהם, 'ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם' ונשנית בפרשת אשה כי תזריע, 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו', ויש לומר ששני חיובים המה. וסבר הרמב"ם שאף כי שניהם מצוותם ביום השמיני ככתוב בהם, אולם הדין דדוחה שבת נלמד מקרא ד'וביום השמיני' שנצטוו ישראל בסיני, ואילו מילה דאברהם אינה דוחה את השבת, שהרי מילת בני קטורה ודאי לא דחיא שבת.² והרי מה שנתמעט יוצא דופן ממילה בשמיני הוא מקרא דאשה כי תזריע, דכל שאינו בכלל 'וטמאה שבעת ימים' אין אני קורא בו 'וביום השמיני ימול', אבל מדין שמיני האמור במילת אברהם לא נתמעט, הלכך מובן מה שפסק הרמב"ם שנימול בשמיני - משום 'ובן שמנת ימים ימול' האמור באברהם - אבל אין בו דחיית שבת, דמצות מילה דאברהם לא נאמר בה דחיית שבת.

[ואין להקשות ממה שייסד הרמב"ם בפירושו המשנה (חולין ק) שכל המצוות שאנו עושים אותם היום, לא מחמת שנצטוו בהן האבות אלא משום שנצטוינו על ידי משה רבינו מסיני - הרי לכאורה שפרשת מילה

ג ובקרא (יבמות עב) כתב בדעת הרמב"ם דהטפת דם ברית מדרבנן, הלכך מובן שבשמיני אבל לא דוחה שבת. וכן נראה מוכח בכס"מ (ב,א) שנקט בדעת הרמב"ם דאם מל גוי א"צ הטפת דם ברית כי ספוקי מספקא לן אם מילתו כשרה הלכך לא ימול ואם מל א"צ הטפה - ואם הטפה מדאורייתא אין מובן מ"ט לא יטיף (וכמו שהקשה בשאג"א נד). וכן משמע בלבוש רסג, ד. וכ"כ ר"צ הכהן בספר הזכרונות מ"ע ב,א. ואולם אין כן דעת כמה אחרונים (ע' אחיעזר ח"ג כז; זכר"ל ב,ב). ועמהרש"א שם ושו"ת כת"ס יו"ד קטז.

ד וכ"כ בשפת אמת שבת קלה:

ה כן הוא לריו"ח בשבת קלב. דמילה דוחה שבת מ'וביום השמיני' ונתיא כותיה (ע"ש בתוס'), אבל רנב"י יליף מאות ברית ודורות שנאמרו במילה ובשבת, וזה גבי אברהם כתיב.

ו ע' בית ישי קז,ב.

א) 'ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה וגו'. אמרינן בע"ז (כו). מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה. דרו בר פפא משמיה דרב אמר 'ואתה את בריתי תשמר (אתה וזרעך אחריך לדרתם' - ולא נכרי). ורבי יוחנן אמר 'המול ימול' (קרי ביה המל ימול - מי שהוא מהול ימול אחרים). ומסקינן דאיכא בינייהו אשה; למ"ד 'ואתה את בריתי תשמר' ליכא, דאשה לאו בת מילה היא, ולמ"ד 'המול ימול' איכא, דאשה כמאן דמהילא דמיא. ומי איכא למ"ד אשה לא והכתיב 'ותקח צפרה צר'. קרי ביה ותקח וכו' ותכרת, דאמרה לאיניש אחרינא ועבד. ואבע"א אתיא איהי ואתחלה ואתא משה ואגמרה. [שיטת בה"ג הרי"ף והרמב"ם (רפ"ב דמילה) ורה"פ שהלכה כרבי יוחנן כנגד רב כבשאר דוכתי, הלכך האשה כשרה למול מעיקר דינא. וכן פסק בשלחן ערוך (יו"ד רסד,א). ודעת הסמ"ג סמ"ק ומרדכי שאשה לא תמול. וכ"פ הרמ"א].

ב) ואור חילוק הילפותות, דמחד גיסא אשה לאו בת מילה היא להיכלל ב'ואתה את בריתי תשמר' ומאידך כמאן דמהילא דמיא להחשב כ'המל', ביאר הגר"ח (בסטנסיל שם ובפרק ר"א דמילה ובפרק החובל) ששני דינים הם במצוה זו: כניסה בברית ומילת הערלה, הלכך האשה כמאן דמהילא דמיא כלומר שאינה ערילה וכמו שהוסרה הערלה מינה, אך סוף סוף אינה בכלל קיום הכניסה בברית - הלכך מתמעטת מ'ואתה את בריתי' ואינה מתמעטת מ'המל ימול'.

ויסוד לשני דינים אלו - אמר הגר"ח - נלמד מדברי הרמב"ם לענין הטפת דם ברית לנולד מהול, שפסק (תרומות ז,יא) שהנולד מהול אוכל בתרומה מיד, הרי מוכח שלדעתו אין הטעם להטפת דם ברית משום חשש ערלה כבושה [כדעת שאר ראשונים עפ"י הסוגיא בשבת קלה], שאם כן היה אסור בתרומה כדין ערל, אלא הוא דין בפני עצמו גם אם ודאי אינו ערל (וכבר כתב כן בשו"ת משכנות יעקב יו"ד ס (ג)), והיינו משום 'הכנסה בברית' הגם שאין שם ערלה להסירה, ששני דינים חלוקים הם. [ומה שאין מברכים על הטפת דם ברית לדעת הרמב"ם (מילה ג,ו), פירש הגר"ח (בהל' שחיטה) דכל שאין המצוה בשלימות אין מברכים עליה, וכשיטת הרמב"ם לענין כיסוי הדם של כוי שיש בו צד חיה וצד בהמה, יעו"ש].

ובזה ביאר הגר"ח דברי הרמ"א (יו"ד רסב,א) דהנימול בתוך שמונה אין צריך עוד הטפת דם ברית, ואילו הנימול בלילה צריך הטפת דם ברית ביום, ומאי שנא. ופירש שנקט הרמ"א דמצוה זו של הכנסה בברית שייכת אף בתוך שמונה, ואולם אינה כשרה אלא ביום, הלכך כשמל בתוך ח' הרי נתקיימה מיהת מצות הטפת דם ברית באותה מילה ואין צריך לחזור ולהטיף בשמיני, לא כן הנימול בלילה, לא

א ואכן המאירי (ביבמות עב) תמה בזה על הרמב"ם ונטה מדעתו, והולך הוא בשיטתו בשבת קלה דהטפת דם ברית היא כעין קליפה, להסיר הערלה הכבושה. (ולמעשה דעת האחרונים עפ"י האו"ז דסגי בהטפת מעט דם בציפורן בלא קליפה. עתו"א יו"ד קנד ואחיעזר ח"ג סו"י כז). וע"ע ישובים לשיטת הרמב"ם בשו"ת אבני נור חו"מ קנא בשם הרי"ם מגור; אמרי משה כב,כד; זכר יצחק ג לא.

ב כדילפינו לה (בשבת קלב). מ'בן שמנת ימים ימול' - ביום ולא בלילה.

הבן שהטילה תורה על האב לעשותה (ע' בזה עוד בברכת שמואל קדושין יח. והארכנו במק"א¹), ואילו מילה היא חיוב עצמי על האב ולא משום עשיית מצות הבן.

אכן נראה שהדבר שנוי בפלוגתת הראשונים, דהנה הקשה הר"א מזרחי (שמות) על מה שאמר רבי יוסי (בנדרים לא: ומובא ברש"י פרשת שמות) ח"ו שמושה רבינו נתרשל מן המילה אלא כך אמר, אמול ואצא - סכנה היא. והקשה הלא לבני נח לא נאמר 'וחי בהם' לדחות מצוות מפני פיקוח נפש, וא"כ מה זו טענה לפטור משום סכנה. ובפרשת-דרכים (בדרוש השני) תמה על קושיא זו, נהי דלא נאמר 'וחי בהם' אבל אין התר לאב לסכן התינוק בגלל מצות עצמו. והג"ר מאיר דן (בספרו חמדת ישראל, קונטרס נר מצוה, עשה רטו) הקשה על התמיהה מדברי רש"י בחולין (מז). במעשה דרבי נתן שהציץ בתינוק וראה שהיה אדום ואמר לאמו המתניני לו עד שיבלע בו דמו, ופרש"י: דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. הרי מוכח דמשום 'וחי בהם' אתינן עלה [וכבר עמד על דברי רש"י באבני נור י"ד רכג]. ופירש דמוכח מרש"י שמצות הבן היא זו המוטלת על האב לעשותה, הלכך לולא דכתיב 'וחי בהם' היינו מצווים למול אף במקום סכנה שהרי הבן עצמו מחויב בכך והאב מקיים את חיובו, וצדקה קושית המזרחי דל"ב² ליכא היתרא ד'וחי בהם' (והארכנו בשיעור פרשת שמות תשס"ז בתירוצי קושיא זו³). ואמנם הולך רש"י לשיטתו בב"פ (פח). דקטן ישנו בקצת מצוות מפני שישנו במילה. הרי נראה שסובר רש"י שהיא מצות הבן. ואולם בדעת הרמב"ם נראה כפי שמשמע לכאורה מדברי הריב"ש שהיא מצוה עצמית של האב.

אלא שקשה על כך מלשון התוספתא (בקדושין כט). האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וכו'. פשט הדברים מורה שחיובים אלו שוים בגדרם, וכשם שמצווה לפדות את בנו מפני מצות הבן, כך מצווה למולו כדי לעשות מצות הבן.

אך נראה בשיטת הרמב"ם דלא פליג ארש"י אלא הא והא איתנהו במילה; יש מצוה המוטלת על הבן, שהאב נצטווה לעשותו בשבילו, כמו בפדיון הבן וכלשון התוספתא שמושה אותן, ומלבד זאת יש מצוה עצמית על האב למול את זרעו. והדבר מבואר ברמב"ם, שהרי כתב (מילה ג,א) שאבי הבן מברך ברכת 'להכניסו' מלבד ברכת 'למול' אבל כשאין שם אב אין מברכים ברכה זו. והראב"ד השיג וכתב שגם כשאין אב מברכים ברכה זו. ואמנם הרמב"ם נימוקו עמו: 'מצוה על האב למול את בנו יתר על מצוה שמצווין ישראל שימולו כל ערל שביניהן' - בא בזה לבאר את חילוקו בין אב לאחר, שלאב ישנה מצוה יתירה על שאר כל אדם.

ח שיעור קיג, ד.
ט ע"ב שיעור פד, ה.

י גם בלא"ה נראה מוכח דאיכא מצוה על הקטן בעצם, דכי היכי דבפה"ב לא אמרין שחיוב הקטן חל עליו רק כשמגדיל אלא אף בקטנותו מחויב לפדות עצמו [שהרי רק מפני כן האב פודה את בנו, לקיים את מצות הקטן, כאמור], א"כ מ"ט לא נימא כן גם במילה, שבעצם המצוה על האדם למול עצמו חלה מיד בקטנות. [ותו ל"ק קושית הפר"ד שאין התר לאב לסכן את בנו - שהרי הבן עצמו מחויב בדבר. גם לפי"ז לא שמענו מחלוקת בין רש"י לרמב"ם, דלכו"ע איכא נמי מצות הבן עכ"פ].

אלא שמריהטת הלשון בתוספתא משמע שלא רק שיש לבן חיוב עצמי, אלא שגם כלפי גדר חיוב האב שוו מילה לפה"ב, שגדר חיובו הוא לקיים מצות בנו.

דאברהם אינה מחייבת כלום לאחר מתן תורה. הא ליתא, דאדרבה יש לדייק מדברי הרמב"ם שם כהג"ח, שכתב 'וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה'. ומה צורך בתוספת זו ונצטוונו ע"י משה לעשות כמו שמל אברהם אבינו - אך כוונת הרמב"ם לומר שאמנם תוקף חיובו הוא מסיני ולא זולת זה, ואולם בסיני גופא נצטוונו גם בפרשת מילה דלך-לך, שזה שהאריכה תורה בפרטי דיני המילה בפרשת לך, לא לסיפור דברים בלבד לומר מה שנאמר לאברהם אלא למצות דורות בא, ובסיני נשנתה שוב מצות מילה דאברהם, ומלבד זאת נכתב עוד ציווי גם בפרשת תזריע, והרי הן שתי פרשיות שחלוקות בדיניהן כנ"ל].

וענין חילוק הפרשיות, נראה לבאר היטב לפי דברי הגר"ח דלעיל ששני ענינים חלוקים בברית מילה, כניסה בברית והסרת הערלה; מצות הכניסה בברית היא זו האמורה בפרשת לך [שנאמרו בה בריתות הרבה, משא"כ בפרשת תזריע לא הוזכר בה כלל ענין הברית], ומצות מילת הערלה היא האמורה בפרשת תזריע [משא"כ במילת אברהם עדיין לא נצטוו על הפריעה, הרי שעיקר הסרת הערלה כדינה נתחדשה במילה דפרשת תזריע].

ובזה מוטעם נוסח ברכת 'להכניסו' בבריתו של אברהם אבינו, והלא סגי לברכת המצוה 'להכניסו' בברית המילה ולמה מוזכר בה אברהם אבינו - אלא לסיים לן שברכה זו הבאה על מצות כניסה בברית כנ"ל, היא מתייחסת למצוה האמורה בפרשת לך לך [שציוונו בסיני להיכנס בברית אברהם]. ואילו הברכה השניה שאין מוזכר בה ברית אלא 'על המילה', היא על מצות 'מול בשר ערלתו' האמורה בתזריע, הסרת הערלה.

ואם כן הרי לכשנצטרף שני דברי הגר"ח אהדדי יצא שהטפת דם ברית שענינה הכניסה בברית גרידא, היא נעשית ביום השמיני האמור באברהם, אבל לא משום 'זביום השמיני ימול בשר ערלתו' דסיני, דהא עיקר קרא דסיני בהסרת הערלה גרידא מיירי ובוזה הוא דגלי לן האי קרא דדחי שבת ולא בכניסה לברית, והרי בנוולד מהול דליכא הסרת ערלה, נהי שמטיפים בשמיני משום קראי דאברהם, אבל אינו דוחה שבת. והרי הרמב"ם כרך הטפת דם ברית יחד עם יוצא דופן וכד' - ויגיד עליו רעו, כי מילת שניהם מחויבת משום הכנסה בברית דאברהם ולא משום הסרת הערלה האמורה בתזריע, ומפני כן הם בשמיני אבל אינם דוחים שבת⁴.

ב והנה הריב"ש (קלא) נשאל על דברי הרמב"ם בהלכות ברכות (יא-יא, ג) שכל העושה מצוה לעצמו מברך 'ל.. וכל שעושה לאחרים מברך 'על..', ופירש כגון המול את בנו מברך 'למול את הבן' והמול את בן חבירו מברך 'על המילה' (ושנה הדברים בהלכות מילה ג,א). ואילו לענין פדיון הבן כתב (בכורים יא,ה) שהפודה את בנו מברך 'על פדיון הבן' - ומאי שנא מילת בנו דחשיב כעושה מצוה לעצמו מפדיון בנו דחשיב כעושה לאחרים. והשיב הריב"ש שפדיון הבן היא בעצם מצות

ז בזה יש ליתן טעם למש"כ הטור (רסה) בשם העיטור שבהטפת דם מברכים רק 'להכניסו' ולא 'על המילה' - דהכנסה בברית איכא ומילת הערלה ליכא. [אם כי אין נראה טעם זה בדעת העיטור עצמו, שהוא נקט להלכה דודאי ערלה כבושה היא ודוחה שבת].
וע"ע או"ש מילה א,ז.

הוא לבדו מברך 'להכניסו' ולא אחר, לשיטת הרמב"ם.²³

ג) ויש להעמיק עוד בגדרים אלו, דהנה חקר הבית-הלוי (ח"ב מז) אם גדר המצוה הוא במעשה המילה או בתוצאה להיות מהול. והוכיח משיטת הראשונים (ע' טור י"ד רסד) שיש ליטול [בחול] ציצין שנשתירו מהמילה הגם שאינם מעכבים, והיינו משום הידור מצוה, והקשה הלא אין שייך הידור מצוה לאחר שכבר קיימה דאין הידור בלא מצוה. [כן נקט הביה"ל. וכן הורה בנו הגר"ח במעשה שבא לפניו אודות אדם שיש לו אתרוג מהודר המסופק בכשרותו ואתרוג נוסף שהוא כשר בודאי אבל אינו מהודר - שיטול תחילה את המסופק-המהודר ושוב יטול את הכשר, כי אם יטול תחילה את הכשר, שוב לא ירויח כלום בנטילתו את המהודר, שאין הידור אלא עם קיום המצוה והרי כבר קיים מקודם מצוותו], ואם המצוה כבר נשלמה בשעת המילה, מה מקום יש להידור מצוה בהסרת הציצין לאחר זמן - אלא מוכח שהמצוה לא נשלמה במעשה המילה כי גדרה ועניינה 'להיות מהול' ולא 'למול', ושפיר חשיב הידור מצוה עם המצוה הגם שנוטל הציצין לאחר גמר המעשה. [ולפי"ז צ"ב בשיטת הרמב"ם שאין חוזר על ציצין שאין מעכבין, אף לא בחול. ונתבאר אצלנו במק"א א"].

וכבר נתבאר עיקר יסוד זה בשו"ת מהר"ח או"ז (יא), והוכיח ממעשה דדוד המלך בבית המרחץ (במנחות מג): שאמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנוכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו - הרי שהמצוה עדיין ממשכת, כי יסודה להיות מהול ולא נגמרה במעשה המילה.

ועתה נחזי אנו, אמנם במצות הסרת הערלה יש לומר שהמצוה היא בתוצאה, להיות מהול [כדמוכח מהסרת ציצין וממעשה דדוד המלך], אולם גבי כניסה לברית יש מקום לומר לכאורה שהמצוה היא אך במעשה החד-פעמי של הכניסה. וא"כ הרי נתבאר היטב הא דאמרן שמצות הכנסה בברית היא מצוה עצמית של האב - מפני שהיא מצוה שיסודה 'מעשה' והמעשה נעשה על ידו. לא כן מילת הערלה היא מצוה ב'תוצאה' והרי התוצאה בגופו של הבן, הלכך חלק זה שבמצוה הוא מצות הבן, אלא שמוטל על האב ועל ב"ד לקיים מצות הבן, ואין לאב בזה אלא קדימה. נמצא לפי"ז שב"ד אינם מחויבים אלא בתוצאה שלא יהיה ערל. והאב חייב גם במעשה הכנסה בברית.

ולאור זאת יש לתרץ ענין מוקשה ברמב"ם, שכתב (אב, ב) שמי שלא מל עצמו במזיד אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל. והראב"ד השיגו: אין בזה תבלין, וכי משום התראת ספק פוטרין אותו מן השמים, וכל יום עומד באיסור כרת. והנה אף להראב"ד אם מל לבסוף נפטר מהכרת, אלא שכל שעדיין לא מל חייב כרת, שנכרתים ימיו ומת בקיצור שנים, משא"כ להרמב"ם אינו מת ערירי בקיצור ימים שהרי עדיין לא נתחייב

יב יש להעיר דחיובא דב"ד מקורו מהמול לכם כל זכר' (קדושין כט). הנאמר במילה דאברהם דהיינו כניסה בברית. וגם ודאי יש חיוב עצמי לכל אדם להיכנס לברית גם כשאין לו אב [והטפת דם ברית תוכיח, שחייב בה אדם לעצמו אף בדליכא אב וליכא ערלה], וא"כ מסתבר שב"ד מצווים לקיים בקטן מצוה זו גם כן. אמנם לפי האמור להלן בפנים דאף בהכנסה לברית איכא תרתין, תוצאה של חותם אות ברית ומעשה הכנסה בברית, יתכן שמעשה ההכנסה שייך רק לאב [כדכתיב 'זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין ורעך אחריך' - הרי חיוב שמירת הברית אמור בכל אדם כלפי עצמו וכלפי ורעו], אבל ב"ד מצווים רק בתוצאה שיהא נימול [שעל כן אין ציווי מפורש על ב"ד אלא בלשון תוצאה בנימול - 'המול לכם כל זכר', כלומר תדאגו לכך שכל זכר יהא נימול].

יג שיעור פא.

ויש לבאר, דהנה נקט הרמב"ם כעין לשון זו בריש הלכות מילה, 'זבית דין מצווים למול אותו הבן או העבד בזמנו ולא יניחו ערל בישראל ולא בעבדיהן'. נראה שגדר מצות בית דין הוא הסרת הערלה גרידא, שלא יניחו ערלים בישראל, ואילו על האב מוטלת מצוה יתירה שאין על ב"ד ושאר ישראל - להכניסו בברית, והיא היא ברכת 'להכניסו' שמברך האב וכדלעיל.

ויש לראות בדברי הרמב"ם שלא רק שמצוה מיוחדת יש לאב על בנו, אלא יש לו זכות על הכנסת בנו לברית כעין בעלות, שכתב: (מילה אב, ב) 'אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר ונמנע למולו שב"ד מלין אותו בעל כרחו'. ופירשו האחרונים (כס"מ ב"ח והגר"א) שמקור דבריו פשוט, מפאת הדין הכללי של חוסף מצוה מחברו, שהואיל ועל האב מוטלת המצוה בתחילה, אסור לחטוף מצוותו. ויש לתמוה בתרתי. א. הלא אין על כך מקור מפורש בגמרא לענין מילה, ואם הוא דין כללי שבכל המצוות, מה ראה הרמב"ם לכתוב זאת דוקא גבי מילה. ב. בהלכה הקודמת נקט הרמב"ם ביחד עם מצות האב למול את בנו, מצות הרב למול את עבדו, ואם עבר האב או האדון ולא מל, ב"ד מצווים למול אותו הבן או העבד. ואילו כאן כתב רק 'אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו' ואילו עבד שירייה. ואם טעמו היה משום חוסף מצוה הלא אין חילוק בין בן לעבד.

ומוכח מכאן כפירוש המחודש של התשב"ץ (ח"ג סוס"י ח) בדברי הגמרא ביבמות (מח.). 'כל עבד איש מקנת כסף' - עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו. ופרש"י שהבחנה כאן היא בין מילת עבד הנעשית בעל כרחו למילת גירות דשאר כל אדם שאינה אלא מדעתו. ואולם הרשב"ץ פירש שהכוונה למעט מילת בן ישראל שאי אתה מל בעל כרחו של אביו. הרי נראה לפי"ז שזכינו לגלות מקור מפורש בגמרא לדברי הרמב"ם שאין מלין בנו של אדם שלא מדעתו.²⁴ ודין מסוים הוא במילת הבן [ולא בעבד] שהיא מצוה המסורה לאב ואין זכות לאחרים ליטלה ממנו אלא אם כן בא לבטלה לגמרי, שאז ב"ד מצווים שלא להניח ערל ביניהם, אבל אם מתאחר במילת בנו - אין רשות ליטול מצוותו ממנו, וכמו שדייק התשב"ץ שם מלשון הרמב"ם שדוקא באב הנמנע לגמרי מלמול ב"ד מלים בלא דעתו אבל אם מתאחר מלמול בשמיני אין מלים אותו שלא מדעתו [רק בדאפשר כופים אותו שהוא ימול, כדין כל מצוות עשה], ובה חילוק דין האב מדין האדון, שאמנם דין חוסף מצוה יש גם באדון המל את עבדו, אבל באופן שמאחר - מלים את העבד בלא דעת האדון, כי אין לו 'בעלות' על המילה כמו באב על בנו.

וכיון דאתינן להכי הרי יש לומר שהמצוה שלא יהא ערל, היא מצות הבן, ולכתחילה מוטל על האב לקיימה, ואם לא עשה כן מצווים כל ישראל לעשותה, וכדברי הרמב"ם שמצווים שלא להניח ערלים ביננו. ואמנם כלפי מצוה זו אין חיוב עצמי על האב כלל אלא חיוב הבן שלאביו יש דין קדימה בה על פני שאר כל אדם. ואולם ההכנסה בברית, היא מצוה עצמית של האב שאינה קיימת בשאר ישראל. ולכך

יא י"ל שהרמב"ם לשיטתו (עבדים ח, כ) שישאר שתקף בן עכו"ם וגירו - גירותו גירות. וע"כ אי אפשר לפרש בן איש אי אתה מל בע"כ כפרש"י.

לעולם. ואכן כן הוא לשון מהר"ח שם, שהמצוה היא במה שהוא חתום
בברית. אלא שיש לבאר גדר הדברים; -

דהנה אילו העמדנו החקירה בשני הצדדים הנ"ל לבדם, 'למול' או
'להיות מהול' כדהעמיד הבית-הלוי, אזי על כרחנו לומר כדלעיל
שהכניסה לברית היא מצות המעשה, למול, ואילו הסרת הערלה היא
מצות התוצאה, להיות מהול. אכן ישנו צד שלישי לומר - ונראה שהוא
הבאור הנכון בחלק המצוה דכניסה לברית - שהמצוה היא 'להיות
נימול', כלומר המצוה היא בתוצאה, אך לא התוצאה שבהעדר
הערלה אלא התוצאה של היות הברית בבשר, שגופו חתום באות
הברית שנכנס בה, ונשאר בגופו רושם מעשה הכניסה בברית. ואמנם
מצוה זו מתמשכת כל הזמן, ואף למי שנולד מהול והכניסוהו לברית
בהטפת דם ברית (כנ"ל) כדוד המלך, יש בו בכל חייו מצוה זו של אות
ברית קודש.

נמצא אם כן שאף בחלק המצוה של כניסה בברית, מלבד מעשה
ההכנסה יש גם מצוה בתוצאה, שגופו חתום באות הברית שנכנס בה.
ואם כן עדיין דברי הרמב"ם צריכים באור, שמצד אחד החשיבו מבטל
מצוה בכל יום ויום שלא מל, ומאידך אין בו עונש כרת רק כשמת בלא
שמל - והלא סוף סוף ביטל מצוותו בכל יום ויום, הן מצות הסרת
הערלה והן מצות הכניסה בברית, ומ"ט אינו עונש כרת.

(ד) ובאור הדבר עפי"ד הרמב"ם לשיטתו, שפסק (תרומות יז, ע"פ
יבמות עב.) שהמשוך-ערלתו אוכל בתרומה מדין תורה. והנה הקשו
התוס' (שם) ממה שאמרו (בשבועות יג.) שהמפר ברית בשר הוא
בכלל 'את מצותו הפר - הכרת תכרת', הרי שחיובו למול מהתורה.
ופירשו דהוא בשלא מל כלל ולא במושך ערלתו. ואולם הרמב"ם
(מילה גח) כתב 'וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו
או משכה, אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם
הבא'. וכ"כ בהלכות תשובה (גו), שהמושך בערלתו הוא מאותם שאין
להם חלק לעוה"ב אלא נכרתים ואובדים לעולמי עולמים. הרי שפירש
הגמרא בשבועות כפשוטה, ו'כרת' שאמרו שם היינו 'אין לו חלק
לעוה"ב' שכתב (וכלשון המשנה באבות ג, יא וכפירוש רבנו יונה שם.
וכ"ה בירושלמי פ"ק דפאה. וע' בית הלוי פרשת שמות) - וכשיטתו
הנ"ל שעונש כרת האמור במילה הוא איבוד הנפש לעולם הבא. אלא
שקשה לפי"ז קושיית התוס' מדוע מושך בערלתו אוכל בתרומה והלא
מחויב כרת כמו אילו לא מל.

ומוכח מזה בשיטת הרמב"ם שחיוב כרת במילה, לא על 'ביטול
העשה' בא אלא על 'הפרת הברית' וכדכתיב בקרא 'ונכרתה... את
בריתי הפר'. הלכך גם המשוך שלא ביטל המצוה ענוש כרת משום
שזהו מעשה של הפרת ברית, שאף שאינו חייב למול עתה אלא
מדרבנן אבל מיפר ברית הוא בכך שמושך בערלתו (ע' בבאור הגר"י
פערלא בספה"מ לרס"ג שעמד בזה). ומתורצת היטב שיטת הרמב"ם
דלעולם כשמאחר מלמול מבטל בכל יום ויום שני החלקים שבעשה,
אבל 'מיפר ברית' אינו נחשב עד שימות והוא ערל. נמצא מבואר
בשיטת הרמב"ם שיש אחד המבטל המצוה אבל אינו ענוש כרת - מי

כרת (וכמוש"כ הכס"מ). ולהרמב"ם מתבאר שעונש כרת שבכאן
היינו היכרת הנפש לעולם הבא. ואכן מפורש הדבר בפירוש המשנה
להרמב"ם (פרק ר"א דמילה - בתרגום החדש).⁷

ובבאור מחלוקתם, פירשו הגרא"ו (קובץ שמועות - שבועות ג)
והחזו"א (אה"ע קמח לדף כט), דהרמב"ם ס"ל שמי שלא מל בינתיים
לא חשיב מבטל המצוה אלא מאחרה, ורק כשמת בלא שמל נמצא
מבטל, ואילו להרמב"ם בכל יום ויום הוא מבטל מצות עשה הלכך
ענוש כרת. אך הסבר זה צ"ב שהרי לשון הרמב"ם (שם) 'וכל יום ויום
שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות
עשה'.

ולכאורה היה נראה דהנה חקרו האחרונים בכל כי האי שיש לאדם
מצוה המוטלת עליו כל רגע ורגע ועושה אותה לאחר זמן, היכי
לידינוה להאי דינא, כמבטל מצוה או כמאחר [וכגון לענין מצות
'תשביטו' בערב הפסח מחצות - ע' מג"א תנד ובמשנ"ב, ועוד].
ומסתבר שכלל הדבר הוא שכל מצוה שהתוצאה היא המבוקשת בה
[וכגון 'תשביטו' שבפשוטו המבוקש הוא שהחמץ יושבת], א"כ כיון
שרצון התורה הוא בקיום התוצאה במשך כל הזמן - הרי כשנמנע
במקצת מהזמן חשיב מבטל מצוה שהרי בטל המבוקש. לא כן אם גדר
המצוה הוא במעשה, הואיל והמעשה הוא חד פעמי הרי כל שלבסוף
עשאו אין לדונו כמבטל המצוה שהרי המבוקש - המעשה - נעשה,
אלא שאיחר.

ולפי זה היה מקום לומר שכלפי מצות הסרת הערלה שעניינה התוצאה
- מבטל הוא את העשה בכל יום ויום שלא מל וכדברי הרמב"ם, שהרי
רצון התורה הוא שיהא מהול בכל ימי חייו. לא כן לענין חלק המצוה
של הכניסה בברית, כיון שהוא מצוה במעשה והרי עשאו לבסוף א"כ
אינו אלא מאחר, ומש"ה לענין עונש כרת שהוא משום מצות הברית,
וכדכתיב בפרשת הברית דאברהם 'ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את
בריתי הפר' - לא חשיב מבטל אם מל בסוף, כיון שמצות ההכנסה
בברית היא במעשה והרי עשאו לבסוף, הלכך אין בו כרת עד שמת
בלא שמל.

ואולם האמת תורה דרכה, דודאי אף בענין הכניסה בברית יש מצוה
גם בתוצאה ולא רק במעשה. ומקראות מפורשים הם: 'ונמלתם את
בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם'; 'והיתה בריתי בבשרכם
לברית עולם' - הרי שמצות הברית אין די בה במעשה חד פעמי אלא
עניינה בתוצאה, להיות אות הברית קיימת בבשר.

והכרח לזה, שהרי ר"ח או"ז הוכיח ממעשה דדוד שהמצוה היא במה
שהוא מהול תמיד, והלא בחלק של הסרת הערלה שעניינו בהעדר
ולא בחיוב, אין מסתבר לומר שיש שם קיום מצוה תמיד. וביותר,
הלא בנוול מהול ודאי אין לומר שיש בו קיום מצוה, והלא דוד המלך
נולד מהול ומהו זה ששמח בראותו את המילה - ועל כרחך שהמצוה
המתמשכת שייכת גם בחלק של הכניסה בברית ולא רק בהסרת
הערלה, ושפיר שייך קיום באופן חיובי בכך שיש בו אות ברית בבשרו

יד וצ"ע בדעת הרמב"ם אם כרת זו משונה משאר כריתות שבתורה, או כך פירש כל
כרת - כן היה נראה מפשט דבריו בהל' תשובה ח, א' וכל מי שאינו זוכה לחיים
אלו הוא המת... וזהו כרת הכתובה בתורה.. כלומר שאותה הנפש שפירשה מן
הגוף בעוה"ז אינה זוכה לחיי העוה"ב אלא גם מן העוה"ב נכרתת'. ואמנם במ"ק
כח מבואר שמת בקיצור ימים זהו כרת, אך הרמב"ם לא הביאה (וע' כס"מ ביאת
מקדש ד, ד). וצ"ע.

טו ונראה שלכך נכפלה לשון שמירה בברית מילה, 'אתה את בריתי תשמר וגו' זאת
בריתי אשר תשמרו' [וכן גבי קרבן פסח, 'ושמרתם את הדבר הזה וגו' ושמרתם
את העבדה הזאת'], והרי השמר לשון לא-תעשה הוא, דלעולם עונש כרת בא
על לאו דהיינו מעשה איסור, וא"כ אף בעשה זו [ובפסח] הכרת אינו בא על
העדר הקיום אלא על ההפרה באופן חיובי, כעין לאוין.

קרא לפוטרה אף מזה. ועוד תירץ (בסטנסיל) דלא חשיבא זמן גרמא בכך שנימוול לשמיני, כי בתוך שמונה אינו ערל, וא"כ אין הזמן גורם המצוה אלא הזמן מגדיר את הערלות, ולעולם המצוה גופה שייכת בכל זמן. [ועדיין אין מתורצת קושיית התוס' בהמשך שהזמן גרמא מדאין מלין אלא ביום, אך ע"ז י"ל כתירוך התוס' דאיתא כמ"ד מילה שלא בזמנה נוהגת ביום ובלילה, או כתירוך הטו"א (בחגיגה טז) שאף בלילה מצווה האדם למול אלא שאין לו אפשרות למול באותה שעה - שהרי אין מסתבר שהחיוב חל רק ביום ופוסק בלילה ושב למחרת].

והתור"ד תירץ על קושיית התוס', שמצות האב למול את בנו עניינה שחייב לטרוח ולהשתדל שיהא נימוול, והרי אף בלילה מצווה לדאוג לכך שימוול ביום ולהכין צרכי המילה, על כן אין זו מצוה שהזמן גרמה. מבואר בדבריו גדר מחודש במצות האב, לא שחייב למולו אלא שחייב להכין ולהמציא את מילתו. ומצינו שיטה הפכית מזו - היא דעת האור-זרוע (בהל' מילה) שהאב צריך למול את בנו בעצמו דוקא ולא ישלח שליח אם הוא יודע למול, והוסיף עוד שאין מועילה בזה שליחות. ואילו בנו מהר"ח (יא) נקט שלא כדבריו אלא חיוב האב למול את בנו הוי כחיובו ללמדו אומנות, מה לי על ידי עצמו או אחר, ואין צורך כלל בדין שליחות.

ונראה להוכיח כסברת הרי"ד ומהר"ח" ממה שכתבו התוס' בע"ז (כו). שהקשו לדברי רב שהאשה אינה כשרה למול, למאי צריך קרא לפוטרה ממילת בנה. ותירצו שהיה מקום לומר שתתחייב לקרוא לאחר למול. וכבר פירש הגר"ח שאין כוונתם לומר שתמוול ע"י אחר מדין שלוחו של אדם כמותו, דהא כל מילי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח [ע' נזיר יב], ואף לפי יסוד הגרשש"ק דהך כללא לא איתמר בשליחות מעשה אלא בשליחות של נתינת כח, מ"מ אין מסתבר כלל שבמצוה שאדם אינו מחויב בה לעשותה בעצמו, חייבתו תורה לעשות שליח] - אלא כוונת התוס' כסברת הרי"ד שחיוב האב אינו במעשה המילה אלא לדאוג לכך שבנו ימול על ידי מי שיהא, הלכך הו"א שגם על האם מוטל חיוב זה, לדאוג לך שבנה ימול. עכ"פ חזינן שלפי הסלקא-דעתין מיהת שאשה חייבת למול, גדר המצוה היא לדאוג למילה. אלא שהרי"ד ס"ל גדר זה גם לפי האמת.

והנה לאור האמור לעיל בשיטת הרמב"ם מסתבר לחלק ולומר שגדר זה אמנם שייך במצות הבן המוטלת על האב [הן להיות 'מהול' הן להיות 'נימוול' כנ"ל], שהאב מצווה לדאוג לכך שתתקיים התוצאה ואין צריך לזה שליחות כלל, משא"כ מצות האב על מעשה הכנסה בברית, מסתבר שהיא מצוה המוטלת על האב בעצמו או ע"י שלוחו, וס"ל להרמב"ם - דלא כהאו"ז - דמועילה בזה שליחות כמו שהוכיח הבית-הלוי (ח"א י) מכמה מקומות. וכן מוכח ממש"כ הרמב"ם (ג,ג) שהאב מברך 'שהחינו' כשאחר מל.

והנה הש"ך (בח"מ שפב) דן להוכיח מהרא"ש (חולין פז) כדעת האור-זרוע שאין מועילה שליחות, ופירוש דבריו (ע"ש בקצוה"ח)

יח וכן ביאר הגרש"ב ורנר זצ"ל מה דאיתא בחדושי הר"ן על מו"ק (שיצא מחדש מכת"י, בפסקי הלכות) ששני תינוקות שנולדו ביום אחד מצווה למול את הנולד ראשון, ודימה זה להקדמת קבורה למי שנפטר ראשון. ובברית אברהם כתב שאינו דומה, שהרי שם חלה מצות קבורה תחילה על הראשון ואילו מילה חיובה ביום השמיני ובאותה שעה חל חיוב על שניהם בשוה. ופירש הגרש"ב עפ"י התור"ד שאף במילה חיוב האב חל מיד בלידה, לדאוג לכך שייכנס לברית, הלכך חל על הנולד ראשון תחילה.

שלא מל ועדיין הוא חי. ויש אחר שלא ביטל המצוה וענוש כרת - זה המושך ערלתו¹⁰.

ובזה מתורץ מה דתמה הגריי"פ על הרס"ג בכרת דמילה 'מושך בערלתו' - כי הוא הדוגמא לעיקר כרת דמילה באופן של הפרת ברית בקום ועשה. משא"כ זה שלא מל, לא חשיב מיפר ברית אלא אם מת לבסוף כשהוא ערל.

ובזה יתורץ מה שהקשו התוס' (במכות יד.) אמאי צריך למעט מילה מחיוב חטאת והרי כל עוד לא מת מן העולם אינו בכרת, ואין חטאת אלא במקום שחייבים על זדונו כרת. ותירצו דכל זמן שלא מל עונש כרת עליו. ופירשו אחרונים (דבר אברהם ח"ב ד; קובץ שמועות) שבקושייתם נקטו התוס' כהרמב"ם דליכא כרת אלא כשמת, ובתירוץ כהראב"ד דאיכא כרת בכל יום שלא מל. ואם כן להרמב"ם אכתי הקושיא במקומה עומדת.

אך לפי האמור ניחא שהרי הצד לחייב קרבן על המילה הוא רק משום ביטול העשה, שלא מצינו קרבן אלא על מצוות ועבירות ולא על הפרת ברית, וא"כ אף שאין חיוב כרת אלא כשמת, אבל הלא ביטול העשה הוא בכל יום ויום כדברי הרמב"ם, ועל ביטול העשה הוא היה חיוב חטאת. ומכל מקום נחשב 'עשה שיש בו כרת' משום שהעשה מחייב הכנסה בברית ועל הפרת ברית יש כרת¹¹.

ה) נמצא עתה גדר הדברים כך: המצוה שבתוצאה, בין להיות 'מהול' [ללא ערלה] בין להיותו 'נימוול' [שנעשה בגופו מעשה היכנסות לברית] - היא מצוה על הבן, ואילו האב וכל ישראל מוטל עליהם לעשות את מצות הבן. ואילו המצוה שבמעשה עצמו דהיינו ההכנסה לברית, היא מצוה עצמית של האב. וכשנעשה הבן גדול, מוטלת עליו גם מצוה זו שבמעשה. ומי שלא מל את עצמו מבטל מצות עשה בכל יום גם אם מל לבסוף, מפני ביטול התוצאה, ואולם חיוב כרת אינו על ביטול המצוה אלא על הפרת הברית, שזה רק כשמת בלתי נימוול או במעשה של משיכת ערלה.

ובזה יש לבאר ענין שליחות במצות מילה, דהנה בגמרא בקדושין (כט.) הוצרכו לילפוטא שהאם אינה מחויבת למול את בנה, 'כאשר צוה אתו אלקים' - אותו ולא אותה. ושאלו התוס' למה לי קרא, תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שנימוול בשמיני. ואמר הגר"ח שני תירוץ, האחד (מובא בדברי יחזקאל סי' מה) עפ"י מה דביאר בשיטת הרמ"א שאין מצות 'שמיני' בהטפת דם ברית, על כן צריך

טז ונראה שדוקא אם מת כשהוא משוך חייב כרת, אבל אם שב מרשעו הלא כתב הרמב"ם בהל' תשובה (גיד) שכל אלו שאמרו אין להם חלק לעוה"ב אם שבו הריהם מבני העוה"ב. ומסתבר שאפילו משך ערלתו ושב ונאנס ולא מל, יצא מידי כרת. אך אם לא שב ובטלה משיכתו מאליה יש מקום לומר שעדין הוא בחיובו מפני מעשה המשיכה, דלא דמי למי שלא מל אלא בסוף ימיו כאמור בפנים.

יז יעוין בחדושי הגרא"ל ח"ב נו שחיוב חטאת בא במקום הכרת עצמו, ולא שהכרת מהוה סימן בעלמא על סוג העבירה שיש בה חטאת, ולו יצויר שייפטר מכרת מטעם כלשהו - לא יתחייב חטאת. ואולם בקה"י (שבת ל) הוכיח משיטת הרמב"ם במילה לאידך גיסא, מדמשכח"ל חיוב חטאת הגם שאין כרת אלא לאחר מיתה [והיה מקום לחדות דמשכח"ל חטאת באופן שלא מל במזיד ולבסוף נאנס דו"ל שחייב כרת אף להרמב"ם (כמוש"כ החוז"א בקדושין כט), וא"כ אצטריך קרא לשוגג שלבסוף נאנס. אמנם המנ"ח ועוד נקטו שאין בזה כרת להרמב"ם]. ולפי המבואר בפנים צ"ל כגדר הקה"י. ויש להעיר דוגמא נוספת של חיוב חטאת באופן שאין כרת בפועל - בעושה שני חצאי מלאכה בשתי שבתות דפטור מכרת ובשוגג חייב בודון שבת - וזאת עפ"י האו"ש שגגות ז. אך אין הדבר מוסכם - ע' בשפ"א כריתות יז: שבט הלוי ח"ג מ.ה. וע"ע שפ"א שבת ג.

אבל כלפי האב גדר מצוותו הוא מעשה המילה ותו לא, הלכך אין כאן ביטול מצוה בכל רגע, כיון שהמעשה נעשה לבסוף (וכסברא זו כתב בזכר יצחק א).

אך לפי האמור יש להצדיק טענת הדבר-אברהם [אם כי לגוף השאלה יש צדדים נוספים לדון בהם], כי אמנם כלפי המצוה העצמית של האב של מעשה הכנסה בברית, אין נחשב מבטל בכל רגע ורגע, אבל סו"ס מוטלת עליו גם מצות הבן שהיא התוצאה להיותו נימול, וזו אכן מתבטלת בכל רגע שאינו מל.

מכך שאמר הרא"ש שאב שרצה למול את בנו וקדם אחר ומל חייב לשלם לו כדין החוטף מצוה מחברו, אבל אם האב מינה מוהל למול, החוטף מן המוהל אינו בדין חוטף מצוה. ומכאן שאין מועילה שליחות לייחס המצוה לאב.

אכן לפי האמור יש לפלפל ולדחות הוכחה זו. דהנה הט"ז (ביו"ד חכ סק"ח) כתב עפ"י"ד הטור שחוטף מצוה מחברו שמתחייב בעשרה זהובים אינו כענין 'מזיק' לחברו שהפסידו מצוה, אלא כ'נהנה' שנטל לעצמו מצוה של חברו. שלכך הקדים הטור וכתב שהכל מצווים בכיסוי הדם, והלכך החוטף מחברו את המצוה ומכסה בעצמו חייב - מדויק מלשונו שאילולא שהיה הכיסוי מצוה על שאר אנשים, לא היה החוטף מקיים מצוה ולא היה חייב לשלם. ואולם בלשון הרמב"ם (רמב"ם חובל ומזיק ז, יד) רש"י וריא"ז (סו"פ החובל) משמע שגדר הדין כעין דין 'מזיק', ואף אם לא קיים המצוה בעצמו חייב.

והנה לפי המבואר לעיל נמצא שבחלק המצוה שיסודו התוצאה, להיות הבן ללא ערלה ומוכנס בברית, כל ישראל שוים בו אלא שלאב יש דין קדימה, אבל בחלק המצוה שיסודו המעשה, להכניסו בברית - מצווה בו האב בלבד ואין אחר יכול לקיימו. ועוד התבאר שבחלק של התוצאה גדר המצוה הוא לדאוג לכך שתתקיים המילה, ואחת לי אם תתקיים על ידי אדם זה או אחר - המשתדל קיים המצוה בשוה. נמצא שכלפי חלק זה אין צורך בדין שליחות כי גדר המצוה הוא רק לדאוג לכך שתיעשה המילה, גם ע"י מי שאינו שלוחו [וכדמוכח מהס"ד דאשה היתה מחויבת למול בנה ע"י אחר בלא שליחות, כנ"ל]. ועוד, לפי מה שנקטו בית הלוי (ח"א י) ודבר אברהם (ח"ב א) שאין שייכת שליחות במצוה שהשליח עצמו מצווה בה כי את מצוותו הוא עושה ולא את שליחות ומצות חברו המשלח, הלא המוהל מצווה בחלק זה כמו האב [רק שלאב זכות קדימה].

ועתה נחזי, כאשר חוטף אחד המילה מהאב, הלא כלפי החלק של מעשה ההכנסה בברית - לא קיימו החוטף בעצמו, שהרי היא מצוה עצמית המיוחדת לאב או לשלוחו, וא"כ לדעת הטור אין בחלק זה דין חוטף מצוה שהרי החוטף לא עשה המצוה, ומ"מ יש כאן דין חוטף מצוה מפני החלק של התוצאה, שלאב היה לו זכות קדימה ובא זה וחטפה לעצמו. ואולם כשהאב מינה שליח למול ובא אחר וחטף מהשליח סובר הרא"ש דממ"נ יש לפוטרו, כי חלק המעשה שהוא הכנסה בברית - לא קיים החוטף בעצמו [ונאמר שסובר הרא"ש כדעת הטור בנו לפטור בכהאי גוונא], וחלק התוצאה שכן קיים - הרי לא חטף מהאב, כי כלפי התוצאה מצות האב היא לדאוג לכך שיהא נימול, בין אם על ידי אדם זה או אחר, והרי נתקיימה מצוותו. וא"כ אין הוכחה מהרא"ש דלא מהני שליחות לאב במילה, כי אף אם מהני מ"מ יש חילוק בדין חוטף מצוה בין החוטף מהאב לחוטף משלוחו.

1) עוד יש להעיר לפי כל האמור אודות נידון האחרונים לענין קדימה בשני תינות שהיו לפניו למול, אחד מילה בזמנו ואחד שלא בזמנו, דבפתחי תשובה (רסה סק"ט) הביא משו"ת ברית אברהם להקדים את זה שבזמנו. ובספר דבר אברהם (ח"א לג ועוד) הרעיש על זה דאדרבה יש להקדים את המילה שלא בזמנה שבכל רגע ורגע שאינו מל עובר על מצוותו, משא"כ מילה בשמיני כל היום זמנה ורק משום זריזות למצוה יש להקדימה, הלכך ימול תחילה את התינוק שאינו זמנו. וכבר העיר על כך הגר"ח (בסטנסיל) והצדיק את הברית-אברהם, כי אמנם כלפי מצות הקטן יש כאן ביטול מצוה בכל רגע ורגע שאינו נימול,